

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7163767>

Araştırma Makalesi / Research Article

Hemşirelik Öğrencilerinin Fizik Muayene Yapmaya Yönelik Algıladıkları Engeller

Fadime GÖK^{1*} (Orcid ID: 0000-0003-0415-4229), Gülbanu ZENCİR¹ (Orcid ID: 0000-0002-9255-3870)¹Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Denizli

*Sorumlu yazar (Corresponding author): fadimgok@gmail.com

Geliş Tarihi (Received): 14.09.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 12.10.2022

Özet

Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene becerilerini kullanmadaki algıladıkları engelleri belirlemek idi. Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu çalışma, bir devlet üniversitesi'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümünde yürütüldü. Araştırmanın evrenini hemşirelik lisans (ikinci, üçüncü dördüncü sınıf) öğrencileri (n=630) oluşturdu. Örneklem seçim yöntemine gidilmedi. Anketi doldurmaya gönüllü tüm öğrenciler (n=512) çalışmaya dahil edildi. Veriler öğrencilerin tanıtıcı bilgileri ve fizik muayene (FM) yapmaya yönelik algıladıkları engellerle ilgili soru formu aracılığıyla toplandı. Veriler sayı ve yüzde hesaplamalarıyla değerlendirildi. Öğrencilerin yaş ortalaması 21.28±1.40 idi. Öğrencilerin %74.4'ünün kadın, %37.3'ünün dördüncü sınıf, ve %40.6'sının C1/C2 (60-69) notla Sağlığı Değerlendirme Dersi'ni geçtiği belirlendi. Öğrenciler "kendilerinden kaynaklı algıladıkları engelleri", fizik muayene (FM) sadece hasta kötüleştiğinde (%88.5) yapılır, FM yapma hemşirelik bakım kalitesini arttırmaz (%87.5), FM yapmak gerekli değildir (%85.2), FM yapmak zaman kaybına neden olur (%83.2), FM yapma hemşirenin rolü değildir (%80.7) şeklinde ifade ettikleri saptandı. Öğrenciler hastaların (%77,5) ve yakınlarının (%78,9) fizik muayeneye izin vermeyeceğini hatta ortamın bile uygun olmayacağını düşünmektedirler. Öğrencilerin "eğitimi ile ilgili algıladıkları engelleri" ise FM'nin anlatıldığı ders süresi yeterli değil, klinik uygulamalarda öğretim elemanı ve hemşireler FM için yeterince rol model olmuyor şeklinde ifade ettikleri belirlendi. Öğrenciler FM yapmayı gereksiz bulmaktadır. Fizik muayene yapma konusunda en büyük engel öğrencilerin kendilerinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin fizik muayenenin gerekliliği konusunda davranış değişikliği sağlanması için uygun yaklaşımlar gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, fizik muayene, algılanan engel

Perceived Barriers To Performing Physical Assessment Skills of Nursing Students

Abstract

The aim of this study was to determine the perceived barriers of nursing students in using physical examination skills. This descriptive and cross-sectional study was conducted in the nursing department of the Faculty of Health Sciences of a state university. The population of the study consisted of undergraduate nursing (second, third, fourth year, n=630) students. Sample selection method was not used. All students (n=512) who volunteered to fill out the questionnaire were included in the study. Data were collected with a sociodemographic characteristics form and a questionnaire on perceived barriers to performing physical assessment. Data were analyzed with numbers and percentages. The mean age of the students was 21.28±1.40 years. Seventy-four point four of the students were women, 37.3% were fourth-year students and 40.6% received the grades C/C+ (60-69) and succeeded in the Course Health Assessment. The perceived barriers related to students were carrying out physical assessment only after deterioration of health status (88.5%), inability of the physical assessment to improve the quality of nursing care (87.5%), lack of necessity to carry out physical assessment (85.2%), considering physical assessment as a waste of time and a source of delays in routine work (83.2%) and as irrelevant to nursing roles (80.7%). Students think that patients (77.5%) and their relatives (78.9%) will not allow physical examination and even the environment will not be suitable. The perceived barriers related to nursing education and clinical practice were the insufficient length of the Course Health Assessment and inadequate ability of nurses to become role models. The students considered undertaking physical assessment as unnecessary. The most significant barrier to carrying out physical assessment was related to students themselves. Constructive approaches are needed to change students' behavior about the necessity of physical assessment.

Keywords: Nursing student, physical assessment, perceived barrier

GİRİŞ

Fizik muayene (FM) hemşirelik bakım uygulamalarının ayrılmaz bir parçasıdır (Lesa ve Dixon, 2007). Hemşireler bakım vereceği hastaları bütüncül olarak ele almak zorundadır. Bu doğrultuda bakım verebilmesi için toplayacağı veriler oldukça önemlidir (Yamauchi, 2001). Veriler gözlem ve görüşme yapmanın yanı sıra iyi bir fizik muayene ile toplanabilir. Fizik muayenedeki yetersizlik, hasta bakımının aksamasına yol açabilir (Atallah ve ark., 2013).

Hemşirelik uzmanlık alanına dayalı olan fiziksel muayene değerlendirme becerisi, hemşirelik öğrencileri ve sağlık çalışanları için üniversitelerde lisans eğitimi esnasında öğretilen kilit unsurlardan biridir (Park ve ark., 2016). Hemşirelik eğitim kurumları gelecekte nitelikli hemşireler yetiştirmek için çabalamaktadır (Tanner, 2010). Bu bağlamda, hemşirelik lisans eğitiminde temel dersler arasında fiziksel muayene becerilerinin geliştirilmesine yönelik derslerin yer alması gerektiği vurgulanmaktadır (Yamauchi, 2001; Lesa ve Dixon, 2007; Raleigh ve Allan, 2017).

Modern ve profesyonel hemşirelik uygulamalarının temelini etkili fizik muayene yapma oluşturur. Kaliteli hasta bakımının verilebilmesi, fiziksel değerlendirme bilgilerinin akademik ortamdan klinik ortama geçirebilme seviyesi ile mümkün olmaktadır (Raleigh ve Allan, 2017). Yapılan çalışmalar hemşirelik öğrencilerinin ve sağlık çalışanlarının bu alanda yeterli bilgilerinin olmasına rağmen pratikte bunları uygularken bazı engellerle karşılaşmalarını bildirmektedir (Yamauchi, 2001; Tanner, 2010; Alamri ve Almazan, 2018).

Öğrencilerin fiziksel muayene sırasında karşılaştıkları engellerin ve güçlüklerin belirlenmesindeki başarısızlık, kaliteli hasta bakımı sağlamalarını önler. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin fiziksel muayene esnasında karşılaştıkları engellerin iyi bir şekilde analiz edilmesi gerekir (Douglas ve ark., 2016). Bu konudaki hemşirelik literatürü incelendiğinde yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (Yamauchi, 2001; Tanner, 2010). Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene yapmaya yönelik algıladıkları engellerin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapıldı.

YÖNTEM

Araştırmanın türü

Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir çalışmadır.

Çalışmanın yeri

Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu çalışma, bir devlet Üniversitesi'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde yürütüldü.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Bahar Yarı Yılı'nda öğrenim gören ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf (n=630) öğrencileri oluşturdu. Örneklem seçim yöntemine gidilmedi. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan tüm öğrenciler örnekleme (n=512, %81.2) dahil edildi.

Araştırmanın etik boyutu

Çalışmanın yapıldığı Üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (22/04/2019-E. 28704) ve araştırmanın yapıldığı okuldan yazılı izin alındı.

Verilerin toplanması

Veriler sınıf ortamında toplandı. Anket formu dağıtılmadan önce öğrencilere çalışma hakkında bilgilendirildi. Anket formunu yanıtlamaları için yaklaşık 5-10 dakika süre verildi.

Doldurulan anket formları geri toplandı. Anket formunu eksik dolduran öğrenciler çalışma dışı bırakıldı.

Veri toplama araçları

Veri toplama aracı olarak literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanıldı (Yamauchi, 2001; Tanner, 2010; Douglas ve ark., 2016, Alamri ve Almazan, 2018). Anket formu “Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri” ve “Fizik Muayene Yapmaya Yönelik Algılanan Engeller” olmak üzere iki bölümden oluştu.

Birinci bölümde; öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, mezun olduğu lise, öğrenim gördüğü sınıf, fizik muayene dersi başarı notu ve staj yaptığı kliniklere yönelik (6 adet) sorular yer aldı.

İkinci bölümde ise; öğrencilerinin fiziksel muayene yapma becerilerini kullanmada algıladıkları engellere ilişkin görüşlerini içeren (41 adet) sorular yer aldı. Algılanan engeller dört alt başlıktan oluştu. Birinci bölümde öğrencilerin kendilerine (24 adet), ikinci bölümde klinik uygulama koşullarına (9 adet), üçüncü bölümde hasta/yakınlarına (3 adet), dördüncü bölümde ise hemşirelik eğitimine yönelik algılanan (5 adet) engeller ile ilgili sorular yer aldı.

Verilerin değerlendirilmesi

Veriler IBM SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programında sayı ve yüzde hesaplamaları kullanılarak değerlendirildi.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırma, sadece bir Üniversite'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile sınırlıdır. Ancak, öğrencilerden gelen yanıt oranı çok yüksektir. Bu çalışmanın güçlü yönüdür. Ayrıca bu çalışmanın hemşirelik öğrencileri arasındaki fizik muayeneye yönelik algılanan engeller ile ilgili sınırlı sayıdaki literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BULGULAR

Öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri Çizelge 1'de verildi. Öğrencilerin yaş ortalaması 21.28 ± 1.40 olup, %60.7'si 18-21 yaş grubundadır. Öğrencilerin %74.4'ünün kadın, %80.5'inin Anadolu Lisesi mezunu, %37.3'ünün dördüncü sınıf, ve %40.6'sının C1/C2 (60-69) notla Sağlık Değerlendirme dersini geçtiği, ve %43.2'ünün tüm birimlerde (Dahiliye/Cerrahi klinikler/Yoğun Bakım Ünitesi) staj yaptıkları belirlendi. Hemşirelik öğrencilerin fizik muayeneye becerilerini kullanmada “kendilerinden kaynaklı” algıladıkları engeller Çizelge 2'de verildi. Öğrencilerin %88.5' i “FM sadece genel durumu kötüleşen hastalar için yapılır”, %87.5'i “FM hemşirelik bakımının kalitesini etkilemez”, %86.9'u “mönitörize hastalarda FM yapmak gerekli değildir”, %86.3'ü “iş odaklı çalışıldığı için FM yapmaya gerek yoktur”, %86.1'i “daha iyi hemşirelik bakımı vermek için FM gerekli değildir”, %85.4'ü “fizik muayene becerilerini kullanabilmenin hasta bakımına olumlu katkısı olmaz”, %85.2'si “kliniklerde yatan hastalara rutin olarak FM yapılması gerekli değildir”, %83.2'si, “detaylı fizik muayene yapmak, zaman kaybına ve işlerin aksamasına neden olur”, %82.8'i “fizik muayene ile toplanan veriler sadece bakım planı yapmak için kullanılır”, %82.2'si “fizik muayene sonunda toplanan veriler hemşirelik bakımına karar vermede etkili değildir”, %81.3'ü “detaylı bir fizik muayene yapmak iletişim kurma becerisi gerektirmez”, %81.3'ü “fizik muayenenin nasıl başlatacağına öğrenci olarak karar vermek zordur”, %80.7'si, “fizik muayene hemşirenin rolü değildir”, %79.3'ü “FM becerilerini doğru kullanamama kaygısı fizik muayeneye engel olur”, %77.1'i “fizik muayene yaparken hastaya zarar verme kaygısı duyulur”, %76.8'i “fizik muayene becerisi özel uzmanlık alanı

olan hemşireleri ilgilendirir”, %75.2’si “fizik muayene yaparken hastanın mahremiyetine müdahale edilmiş olur”, %72.5’i “fizik muayene için uygun araç-gereç bulmak zordur”, %68.8’i “öğrencinin fizik muayene yapması hastanın endişesini arttırır”, %68.6’sı “fizik muayene yaparken hastanın konforu bozulur”, %68.4’ü “kliniklerde

ortam uygun değilse fizik muayene yapılamaz”, %59.2’si “fiziksel muayene hekimin görevidir”, %52.9’u “fizik muayene yapabilmek için öğrenciler yeterli beceriye sahip değildir””,%52.0’sinin “fizik muayene yapabilmek için öğrenciler yeterli bilgiye sahip değildir”, dedikleri belirlendi.

Çizelge 1. Öğrencilerinin tanıttıcı özellikleri (n=512)

Değişkenler	n	%
Yaş Grupları		
18-21 Yaş	311	60.7
22- 30 Yaş	201	39.3
Cinsiyet		
Kadın	381	74.4
Erkek	131	25.6
Mezun olduğu Lise		
Sağlık meslek lisesi	20	3.9
Anadolu Lisesi	412	80.5
Fen Lisesi	59	11.5
Özel Lise	21	4.1
Öğrenim gördüğü sınıf		
İkinci sınıf	170	33.2
Üçüncü sınıf	151	29.5
Dördüncü sınıf	191	37.3
Sağlığı değerlendirme dersi başarı notu		
A1/A2 (80-100)	70	13.7
B1/B2 (70-79)	177	34.6
C1/C2 (60-69)	208	40.6
D1/D2 (50-59)	57	11.1
Şu ana kadar staj yapılan klinikler		
Dahili klinikler	135	26.4
Cerrahi klinikler	117	22.9
Yoğun bakım ünitesi	39	7.6
Dahiliye /Cerrahi klinikler/Yoğun Bakım Ünitesi	221	43.2
Toplam	512	100.0

Çizelge 2. Hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene becerilerini kullanmada “kendilerinden kaynaklı” algıladıkları engeller (n=512)

Öğrencilerin Kendilerinden Kaynaklı Algıladıkları Engeller	Katılıyorum	Katılmıyorum
	n (%)	n (%)
Fizik muayene sadece genel durumu kötüleşen hastalar için yapılır	453 (88.5)	59 (11.5)
Fizik muayene hemşirelik bakımını kalitesini etkilemez	448 (87.5)	64 (12.5)
Mönitörize hastalarda fizik muayene yapmak gerekli değildir	445 (86.9)	67 (13.1)
İş odaklı çalışıldığı için fizik muayene yapmak gerekli değildir	442 (86.3)	70 (13.7)
Daha iyi hemşirelik bakımı vermek için fizik muayene gerekli değildir	441 (86.1)	71 (13.9)
Fizik muayene becerilerini kullanabilmenin hasta bakımına olumlu katkısı olmaz	437 (85.4)	75 (14.6)
Kliniklerde yatan hastalara rutin olarak fizik muayene yapılması gerekli değildir	436 (85.2)	76 (14.8)
Detaylı fizik muayene yapmak zaman kaybına ve işlerin aksamasına neden olur	426 (83.2)	86 (16.8)
Fizik muayene ile toplanan veriler sadece bakım planı yapmak için kullanılır	424 (82.8)	88 (17.2)
Fizik muayene sonunda toplanan veriler hemşirelik bakımına karar vermede etkili değildir	421 (82.2)	91 (17.8)
Detaylı bir fizik muayene yapmak iletişim kurma becerisi gerektirmez	416 (81.3)	96 (18.8)
Fizik muayenenin nasıl başlatılacağına öğrenci olarak karar vermek zordur	416(81.3)	96 (18.8)
Fizik muayene hemşirenin rolü değildir	413 (80.7)	99 (19.3)
Fizik muayene becerilerini doğru kullanamama kaygısı, uygulamaya başlamaya engel olur	406 (79.3)	106 (20.7)
Fizik muayene yaparken hastaya zarar verme kaygısı duyulur	395 (77.1)	117 (22.9)
Fizik muayene becerileri özel uzmanlık alanı olan hemşireleri ilgilendirir	393 (76.8)	119 (23.2)
Fizik muayene yaparken hastanın mahremiyetine müdahale edilmiş olur	385 (75.2)	127 (24.8)
Fizik muayene için uygun araç-gereç bulmak zordur	371 (72.5)	141 (27.5)
Öğrencinin fizik muayene yapması hastanın endişesini artırır	352 (68.8)	160 (31.3)
Fizik muayene yaparken hastanın konforu bozulur	351 (68.6)	161 (31.4)
Kliniklerde ortam uygun değilse fizik muayene yapılamaz	350 (68.4)	162 (31.6)
Fizik muayene hekimin görevidir	303 (59.2)	209 (40.8)
Fizik muayene yapabilmek için öğrenciler yeterli beceriye sahip değildir	271 (52.9)	241 (47.1)
Fizik muayene yapabilmek için öğrenciler yeterli bilgiye sahip değildir	266 (52.0)	246 (48.0)

Öğrencilerin “klinik uygulama koşullarından kaynaklı” algıladıkları engeller Çizelge 3’de verildi. Öğrencilerin, sırasıyla “hemşirelerin olumsuz yaklaşımı fizik muayene yapabilme motivasyonumu etkiler” (%70.7), “fizik muayene yapmaya çalışmam sağlık çalışanları tarafından olumsuz karşılanır” (%69.7), “klinik uygulamalardan sorumlu öğretim

elemanları fizik muayene becerilerini geliştirmede yeterli rol model değildir” (%65.6), “fizik muayeneyi kliniklerde kesintisiz sürdürmek mümkün değildir” (%60.2), “hemşireler fizik muayene becerilerinde etkili bir rol model değildir” (%57.4), “hemşirelerin teşvik edici olmaması fiziksel muayene becerisi için motivasyonu olumsuz etkiler” (%55.1), “fizik muayene için

hazırlanmış özel bir form olmazsa FM bulguları kaydedilemez” (%52.5), “iş yükünün fazla olması, fizik muayene yapmayı engeller“ (%50.4), “kliniklerde

rutin olarak detaylı fizik muayene yapılması gerekli değildir” (%46.3) diye düşündükleri saptandı.

Çizelge 3. Hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene becerilerini kullanmada “klinik uygulama koşullarından kaynaklı” algıladıkları engeller (n=512)

Klinik Uygulama Koşullarından Kaynaklı Algılanan Engeller	Katılıyorum	Katılmıyorum
	n (%)	n (%)
Hemşirelerin olumsuz yaklaşımı fizik muayene yapabilme motivasyonumu etkiler	362 (70.7)	150 (29.3)
Fizik muayene yapmaya çalışmam sağlık çalışanları tarafından olumsuz karşılanır	357 (69.7)	155 (30.3)
Klinik uygulamalardan sorumlu öğretim elemanları fizik muayene becerilerini geliştirmede yeterli rol model değildir	336 (65.6)	176 (34.4)
Fizik muayeneyi kliniklerde kesintisiz sürdürmek mümkün değildir	308 (60.2)	204 (39.8)
Hemşireler fizik muayene becerilerinde etkili bir rol model değildir	294 (57.4)	218 (42.6)
Hemşirelerin teşvik edici olmaması fizik muayene becerisi için motivasyonu olumsuz etkiler	282 (55.1)	230 (44.9)
Fizik muayene için hazırlanmış özel bir form olmazsa FM bulguları kaydedilemez	269 (52.5)	243 (47.5)
İş yükünün fazla olması, fizik muayene yapmayı engeller	258 (50.4)	254 (49.6)
Kliniklerde rutin olarak detaylı fizik muayene yapılması gerekli değildir	237 (46.3)	275 (53.7)

Öğrencilerin hasta ve hasta yakınlarından kaynaklı algıladıkları engeller Çizelge 4’de verildi. Öğrenciler, sırasıyla “hasta yakınları (%78.9) ve hastalar (%77.5) “öğrenci olarak fizik muayene yapmama izin vermeyebilir”, “hastanın genel durumu fizik muayene yapmaya uygun olmayabilir” (%72.5) şeklinde bildirdikleri belirlendi. Öğrencilerin “hemşirelik eğitimine yönelik” algıladıkları engeller incelendiğinde, sırasıyla, %66,2’si “fizik muayenenin anlatıldığı dersin teorik

saati yeterli değil”, %58.0’i “fizik muayene teorik dersinin görselleri yeterli değil”, %54.1’i “fizik muayene dersi kapsamında beceri geliştirmek için klinik uygulamanın olmaması bir sorundur”, %53.7’si “fizik muayene dersi kapsamında beceri geliştirmek için laboratuvar uygulamasının olmaması bir sorundur”, %45.3’ü “hemşire/öğretim elemanlarının öğrenciden fizik muayene becerisi beklentilerinin yüksek olması stres faktörüdür” dedikleri saptandı.

Çizelge 4. Hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene becerilerini kullanmada “hasta/hasta yakınlarından” ve “hemşirelik eğitiminden kaynaklı” algıladıkları engeller (n=512)

Hasta ve Hasta Yakınlarından Kaynaklı Algılanan Engeller	Katılıyorum	Katılmıyorum
	n (%)	n (%)
Hasta yakınları öğrenci olarak fizik muayene yapmama izin vermeyebilir	404 (78.9)	108 (21.1)
Hastalar öğrenci olarak fizik muayene yapmama izin vermeyebilir	397 (77.5)	115 (22.5)
Hastanın genel durumu fizik muayene yapmaya uygun olmayabilir	371 (72.5)	141 (27.5)
Hemşirelik Eğitiminden Kaynaklı Algılanan Engeller		
Fizik muayenenin anlatıldığı dersin teorik saati yeterli değildir	339 (66.2)	173 (33.8)
Fizik muayene teorik dersinin görselleri yeterli değildir	297 (58.0)	215 (42.0)
Fizik muayene dersi kapsamında beceri geliştirmek için klinik uygulamasının olmaması bir sorundur	277 (54.1)	235 (45.9)
Fizik muayene dersi kapsamında beceri geliştirmek için laboratuvar uygulamasının olmaması bir sorundur	275 (53.7)	237 (46.3)
Hemşire /öğretim elemanlarının öğrenciden fizik muayene becerisi beklentilerinin yüksek olması stres faktörüdür	232 (45.3)	280 (54.7)

TARTIŞMA

Fizik muayene, hastayı tanıma, etkin bir biçimde gereksinimlerini belirleme, bu gereksinimlere yönelik bakımı planlama ve uygulama için temel oluşturacak en önemli verilerin toplandığı hemşirelik sürecinin ilk adımıdır. Klinik kararların doğrulanmasında yardımcı olur (Fennessey ve Wittmann, Price 2011). Hemşireler bakım verdikleri hastaların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve bu süreçte gelişen anormal bulguları saptamak için almış oldukları teorik bilgileri güvenli bir şekilde beceriye dönüştürmek zorundadırlar (Zambas, 2010). Aynı şekilde klinik uygulamalarda hemşirelik öğrencilerinde fizik muayene yapması beklenmektedir (Douglas ve ark., 2016; Alamri ve Almazan, 2018; Wu ve ark., 2014). Öğrenciler eğitimleri süresince fizik muayenenin neden gerekli olduğu ve nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgi ve beceriyi tam ve eksiksiz kazanmalıdırlar (Fan ve ark., 2015). Bu konudaki yetersizlikler hastanın nitelikli bakım ihtiyacının karşılanmasını engellediği gibi mesleki özgüven açısından olumsuz durumlara neden olabilmektedir (Fennessey ve Wittmann Price, 2011). Öğrenme, bireyin konu ile

ilgili düşünce, tutum ve algısı ile de ilişkilidir. Bu nedenle öğrenmenin önünde engel olabilecek olumsuz durumlar erken saptanarak, eğitim süresince giderilmelidir.

Hemşirelik lisans öğrencilerinin fizik muayene yapmaya yönelik algıladıkları engellerin incelendiği bu çalışmada, tüm öğrencilerin fizik muayene dersini başarılı bir şekilde tamamlamış olmalarına rağmen fizik muayene yapma ile ilgili algıladıkları hala ciddi engellerinin olduğu tespit edildi. Yapılan çalışmalar öğrencilerin fizik muayene ile ilgili teorik bilgilerinin yeterli olduğunu, laboratuvar ortamında simüle edilmiş hastanın fizik muayenesinde de oldukça iyi olmalarına rağmen gerçek hastada fizik muayene yapmaya yönelik endişelerinin hala devam ettiği bildirilmektedir (Duvivier ve ark., 2012; Elcigil ve Sarı, 2007; Şahan ve Gezer 2021).

Bu çalışmada öğrencilerin kendilerinden kaynaklı algıladıkları engellere bakıldığında, öğrencilerin çoğunluğu “FM sadece hasta kötüleştğinde yapılır”, “hasta bakımı için gerekli değildir”, “hasta bakım kalitesini arttırmaz”, “hatta zaman kaybına ve işlerin aksamasına neden olur”, şeklinde algıya sahip oldukları

görüldü. Öğrencilerin yüzde yetmişinden fazlası “FM’nin nasıl başlatılacağına öğrenci olarak karar vermek zordur” “FM becerilerini doğru kullanamama kaygısı fizik muayene yapmaya engel olur”, “FM yaparken hastaya zarar verme kaygısı duyulur” şeklinde ifade ettiler. Bu sonuçlar öğrencilerin FM uygulama ile ilgili algılarının olumsuz olduğunu, dolayısıyla FM yapmak için ciddi engellerinin olduğunu düşündürmektedir. Farklı çalışmalar öğrencilerin benzer duygular yaşadığını bildirilmektedir (Sharif ve Masoumi, 2005; Alamri ve Almaza, 2018; Şahan ve Gezer, 2021).

Öğrencilerin yaklaşık dörtte üçünün “fizik muayene becerileri özel uzmanlık alanı olan hemşireleri ilgilendirir” dediği belirlendi. Bu durum öğrencilerin her hemşirenin hastasına FM yapamayacağı ile ilgili bir algıya sahip olduğu gerçeğini güçlendirmektedir. Yapılan farklı çalışmalarda öğrencilerin fizik muayene yapmak için kendilerini güvenmedikleri, fizik muayene esnasında hata yapma anksiyetesi duydukları için kendi kendilerine engel oluşturdukları bildirilmektedir (Sharif ve Masoumi, 2005; Alamri ve Almaza, 2018). Bunun yanında öğrencilerin büyük çoğunluğu “fizik muayene yaparken hastanın mahremiyetine müdahale edilmiş olur” algısı yaşamaktadır. Şahan and Gezer’in (2021) yaptığı çalışmada da öğrenciler benzer duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler ile hasta mahremiyetinin korunmasına yönelik önlemler tartışılarak, FM yapabilmelerinin önündeki bu engellin rahatlıkla ortadan kaldırılacağı düşünülmektedir. Böylece çok kolay bir müdahale ile hasta bakımı açısından çok değerli uygulama işler hale gelecektir. Yapılan çalışmalar hemşirelik eğitiminde fizik muayene becerilerine

yer verilmesinin, hasta bakım kalitesini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir (Giddens, 2007; Birks ve ark., 2013).

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun “fizik muayene hemşirenin rolü değildir” “hekimin görevidir” algısı ile kendilerine en önemli engellerden birini oluşturdukları görüldü. Öğrencilerdeki bu algının hemşirelerden kaynakladığı düşünülebilir. Literatür incelendiğinde hemşirelerin, FM yapmayı kendi görevleri olarak görmedikleri, hekimin görevi olarak gördükleri bildirilmektedir (Fennessey ve Wittmann Price, 2011; Koç ve Sağlam 2012; Birks ve ark., 2013). Hemşirelerin fizik muayeneye yönelik bu geleneksel algısı onların bu alandaki ana engelini oluşturmaktadır. Oysa fizik muayenenin hemşireler tarafından kapsamlı bir şekilde yapılmasının gerekli olduğu Kuzey Amerika’da 1960’lı yıllarda ele alınmış ve yüksek lisans programlarına zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Hemşirelik lisans eğitimi müfredatında ise, 1970’li yıllarda yerini almıştır. Bizim ülkemizde de daha önce bazı hemşirelik fakültelerinin lisans ve lisansüstü ders müfredatında yer verilmiş olmasına rağmen ancak 2011 yılında Sağlık Bakanlığı’nın Hemşirelik Yönetmeliği’nde yaptığı değişiklikle FM dersi, hemşirelik eğitim müfredatına zorunlu olarak girmiştir (WEB_1, 2011). Geçte olsa hemşirelerin en önemli bağımsız rolleri arasında olan FM becerilerinin mezuniyet öncesi kazandırılması, gelecekte hemşirelik bakımı ve kalitesi açısından oldukça önemli bir gelişmeler sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar hemşirelik eğitiminde fizik muayene becerilerinin yer verilmesinin, hasta bakım kalitesini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir (Giddens, 2007; Birks ve ark., 2013).

Fizik muayene için özel araç-gereç gerekmemesine rağmen, çalışma kapsamına alınan öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin FM yapmak için “uygun araç-gereç bulmak zor”, “FM yapmak hastanın konforunun bozar”, kliniklerde uygun mekan yoksa FM yapılamaz” şeklinde bir algıya sahip oldukları belirlendi. Bu çalışma sonuçları literatür bilgilerini desteklemektedir (Douglas ve ark., 2015; Fennessey ve Wittmann Price, 2011; Koç ve Sağlam 2012).

Öğrencilerin “klinik uygulama alanlarından kaynaklı” algıladıkları engeller incelendiğinde, FM yapmada rol model alacakları hemşire ya da öğretim elemanı olmadığını hatta çalışanların fizik muayeneye yönelik negatif tutum sergilediklerini ifade ettiler. Öğrencilere rol model olunmaması, teorik eğitim ile klinik uygulama arasında tutarsızlıkların olması, öğrencilerin bu alandaki becerilerini geliştirmede ciddi engel oluşturduğunu bildirilmektedir (Douglas ve ark., 2015; Koç ve Sağlam, 2012; Birks ve ark., 2013; Giddens, 2007; Zambas ve ark., 2017; Osborne ve ark., 2015; Cicolini ve ark., 2015).

Klinisyen hemşireler tarafından fizik muayene yapılsa bile sınırlı sayıda yapıldığı gözlenmektedir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada hemşirelerin fizik muayene becerisi olarak en fazla hastaların yaşam bulgularını, bilinç durumlarını ve periferik nabızlarını değerlendirdikleri tespit edilmiştir (Koç ve Sağlam, 2012). Farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda da bizim ülkemizde olduğu gibi hemşirelerin fizik muayene becerilerini sınırlı sayıda yaptıkları, çoğunlukla inspeksiyonu uyguladıkları, rutin fizik muayene becerilerini gerçekleştirmedikleri bildirilmektedir (Birks ve ark., 2013; Giddens, 2007; Cicolini ve ark., 2015). Zambas ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışmada hemşirelerin detaylı fizik muayene

yapmadığı, sadece anlık sorunları hızlıca belirlemekle yetindikleri bildirilmiştir (Zambas ve ark., 2016). Aynı şekilde Osborne ve arkadaşlarının hemşireler ile yaptığı çalışmada, hemşirelerin düzenli ve detaylı fizik muayene yapmadığı, rutin olarak sadece yaşamsal bulguların değerlendirmesini yaptıkları tespit edilmiştir (Osborne ve ark., 2015).

Hemşirelerin etkin ve düzenli bir şekilde FM yapmama nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada, ilk sıradaki nedenin fizik muayene yapmanın doktorun görevi olarak görülmesi, ikinci nedenin bilgi eksikliği, üçüncü nedenin ise hasta sayısının/ iş yükünün fazla olması (Koç ve Sağlam, 2012; Fennessey ve Wittmann Price, 2011) ve dolayısıyla zaman yetersizliği olarak dile getirildiği bildirilmektedir (Giddens ve Eddy, 2009; Fennessey ve Wittmann Price, 2011; Briks ve ark., 2013). Benzer şekilde hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da fizik muayene becerilerinin sınırlı sayıda yapıldığı görülmüştür (Douglaset ve ark., 2015; Kohtz ve ark., 2017). Douglas ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin 126 fizik muayene becerisinden çok azını yaptıkları, hatta bazılarını hemen hemen hiç yapmadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin fizik muayeneye yönelik en fazla yaptığı uygulamalar arasında solunum, dolaşım (kapiller dolum), nörovasküler takip (ekstremitenin ısısı, rengi, distal nabız, lezyon varlığı, ödem, pupilla refleksi ve bilinç takibi yer almaktadır. Yine aynı çalışmada öğrencilerin akciğer ve barsakların değerlendirilmesinde palpasyon ve perküsyon yöntemini neredeyse hiç tercih etmedikleri, daha sıklıkla inspeksiyon ve oskültasyon tekniğini kullandıkları bildirilmektedir (Douglas ve ark., 2015).

Kohtz ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da benzer şekilde hemşirelik

öğrencilerin sınırlı sayıda FM becerilerini yerine getirdikleri belirtilmektedir. Öğrencilerin hiç yapmadığı FM becerileri arasında prostat/serviks muayenesi, vücut yağ oranını triceps kası ile belirleme, açı ölçer ile hareket alanının ölçümü, sinirlerin ve bel kalça oranının değerlendirilmesi yer almaktadır (Kohtz ve ark., 2017).

Bu çalışmadaki hemşirelik öğrencilerinin fizik muayene becerilerinin çok azını yerine getirmiş olmaları literatürde de belirtildiği gibi hemşirelerin öğrencilere rol modeli olmamalarından kaynaklandığı düşüncesini güçlendirmektedir (Koç ve Sağlam, 2012; Birks ve ark., 2013; Giddens, 2007; Cicolini ve ark., 2015).

Öğrencilerin hasta ve hasta yakınlarından kaynaklı algıladıkları engeller incelendiğinde; öğrencilerin çoğu “hasta ve yakınları FM yapmaya izin vermeyebilir hatta hastanın genel durumu FM yapmaya uygun olmayabilir” şeklinde bir algıya sahip olduğu görüldü. Bu durum öğrencilerin FM yönelik becerilerinin tam olarak gelişmemiş olması nedeniyle aşırı kaygı duymalarından kaynaklanmış olabilir şeklinde yorumlanabilir. Ya da hastaların genel durumunda meydana gelen olumsuz bir değişiklik öğrencinin FM yapmada geri adım atmasına neden olabilir. Bu noktada öğrencinin iyi bir rol model gereksinimi ortaya çıkmaktadır (Koç ve Sağlam, 2012; Birks ve ark., 2013; Giddens, 2007; Cicolini ve ark., 2015).

Öğrencilerin FM yapmada hemşirelik eğitiminden kaynaklı algıladıkları engeller incelendiğinde yaklaşık yarıdan fazlasının teorik ders saatini, ders materyallerini ve laboratuvar uygulama süresini yetersiz bulduğu görüldü. Şahan ve Gezer’in yaptığı çalışmada, benzer şekilde öğrenciler fizik muayene becerilerini

özgüvenle yapabilmeleri için derslerin sadece teorik olarak işlenmesinin yeterli olmadığını, bunun için daha çok laboratuvar ortamlarında standart hasta üzerinde simülasyon uygulamalarının artırılmasını, bu imkan yoksa, rol play gibi farklı öğretim teknikleri ile ders anlatılmasını istedikleri bildirilmektedir (Şahan ve Gezer, 2021). Öğrencilerin eğitime yönelik algıladıkları diğer bir engel ise hemşire/öğretim elemanlarının FM yapmaya yönelik beklentilerinin öğrenciler tarafından yüksek stres faktörü olarak algılanıyor olmasıdır. Rol model olmadan öğrencilerden FM yapmasını beklemek ciddi bir engel olarak düşünülmektedir (Douglas ve ark., 2015; Koç ve Sağlam, 2012; Birks ve ark., 2013; Giddens, 2007; Zambas ve ark., 2017; Osborne ve ark., 2015; Cicolini ve ark., 2015). Etkin FM yapılamamasının diğer önemli bir nedeni ise hemşirelik eğitim programlarının homojen olmaması olarak bildirilmektedir.(Birks ve ark., 2013). Dolayısıyla klinisyen/akdemisyen hemşireler bu konuda yeterli eğitime sahip olmadıkları için öğrencilere de etkin bir şekilde rehber olamamaktadırlar.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma ile hemşirelik öğrencilerinin, mevcut müfredat kapsamında bulunan fizik muayene dersini başarı ile tamamlamış olmalarına rağmen, algıladıkları bir çok engel nedeniyle fizik muayene becerilerini yeterince yerine getiremedikleri tespit edildi. Öğrencilerin fizik muayene becerilerini yerine getirmede algıladıkları en büyük engelin kendilerinden kaynaklı engel olduğu, belirlendi. Buna sırasıyla klinik uygulama ortamından, hasta/hasta yakınlarından ve hemşirelik eğitiminden kaynaklanan algılanan engeller izlenmektedir.

Öğrenciler tarafından algılanılan bu engellerin ortadan kaldırılabilmesi için;

- Hemşirelik lisans müfredatının bu konudaki engeller gözetilerek yeniden yapılandırılması
- Fizik muayene ders içeriğinin ve kullanılan materyallerin gözden geçirilmesi
- Hizmet içi eğitimlerin planlaması, öğretim elemanları ve hemşirelerin fizik muayene becerilerine yönelik rol ve sorumluluklarının ayrıntılı anlatılması, öğretilmesi
- Öğretim elemanları ve hemşirelerin fizik muayene becerilerini kazandırmada öğrencilere rol modeli olmalarının sağlanması
- Öğrencilerin fizik muayene becerilerini geliştirebilmeleri için öğretim elemanları ve hemşireler tarafından desteklenmesi
- Fizik muayenede olumlu ya da olumsuz algılanan engelleri ortaya koyan daha fazla çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alamri, M.S., Almazan, J.U. 2018. Barriers of physical assessment skills among nursing students in Arab Peninsula. *International Journal of Health Sciences (Qassim)*, 12(3):58-66.
- Atallah, M.A., Hamdan-Mansour, A.M., Al-Sayed, M.M., Aboshaiqah, A. E. 2013. Patients' satisfaction with the quality of nursing care provided: The Saudi experience. *International Journal of Nursing Practice*, 19(6): 584-590.
- Birks, M., Cant, R., James, A., Chung, C., Davis, J. 2013. The use of physical assessment skills by registered nurses in Australia: issues for nursing education. *Collegian*, 20(1):27-33.
- Cicolini, G., Tomietto, M., Simonetti, V., Comparcini, D., Flacco, M. E., Carvello, M., Manzoli, L. 2015. Physical assessment techniques performed by Italian registered nurses: a quantitative survey. *Journal of Clinical Nursing*, 24(23-24):3700-3706.
- Douglas, C., Windsor, C., Lewis, P. 2015. Too much knowledge for a nurse? Use of physical assessment by final-semester nursing students. *Nursing & Health Sciences*, 17(4):492-499.
- Douglas, C., Booker, C., Fox, R., Windsor, C., Osborne, S., Gardner, G. 2016. Nursing physical assessment for patient safety in general wards: reaching consensus on core skills. *Journal of Clinical Nursing*, 25 (13-14):1890-900.
- Duvivier R.J, Van Geel K., Van Dalen, J., Scherpber, A.J., van der Vleuten, C.P. 2012. Learning physical examination skills outside timetabled training sessions: What happens and why? *Advances in Health Sciences Education: Theory and Practice*, 17(3):339-55.
- Elcigil, A., Sarı, H.Y. 2007. Determining problems experienced by student nurses in their work with clinical educators in Turkey. *Nurse Education Today*, 27(5):491-498.
- Fan, J.Y, Wang, Y.H, Chao, L.F, Jane, S.W., Hsu, L.L. 2015. Performance evaluation of nursing students following competency-based education. *Nurse Education Today*, 35(1):97-103.
- Fennessey, A., Wittmann Price, RA. 2011. Physical assessment: a continuing need for clarification. *Nursing Forum*, 46(1):45-50.

- Giddens, J. F. 2007. A survey of physical assessment techniques performed by RNs: lessons for nursing education. *Journal of Nursing Education*, 46(2):83-87.
- Giddens, J.F., Eddy, L. 2009. A survey of physical examination skills taught in undergraduate nursing programs: are we teaching too much? *Journal of Nursing Education*, 48(1):24-9.
- Koç, Z., Sağlam, Z. 2012. Determination of physical assessment skills used by nurses in Turkey. *HealthMED Journal*, 6 (3):765-773.
- Kohtz, C., Brown, S. C., Williams, R., O'Connor, P. A. 2017. Physical assessment techniques in nursing education: a replicated study. *Journal of Nursing Education*, 56(5):287-291.
- Lesá, R., Dixon, A. 2007. Physical assessment: implications for nurse educators and nursing practice. *International Nursing Review*, 54(2):166-172.
- Osborne, S.Ş., Douglas, C., Reid, C., Jones, L., Gardner, G. 2015. The primacy of vital signs acute care nurses' and midwives' use of physical assessment skills: A cross sectional study. *International Journal of Nursing Studies*, 52(5):951-62.
- Park., K., Ahn, Y., Kang, N., Sohn, M. 2016. Development of a simulation-based assessment to evaluate the clinical competencies of korean nursing students. *Nurse Education Today*, 36:337-341.
- Raleigh, M., Allan, H. 2017. A qualitative study of advanced nurse practitioners' use of physical assessment skills in the community: shifting skills across professional boundaries. *Journal of Clinical Nursing*, 26 (13-14):2025-2035.
- Sharif, F., Masoumi, S. 2005. A qualitative study of nursing student experiences of clinical practice. *BMC Nursing*, 4:6.
- Şahan, D., Gezer, N. 2021. The Physical Examination Experience of Nursing Students: A Qualitative Study. *Acıbadem University Health Sciences Journal*, 12(1):108-117.
- Tanner, C.A. 2010. Transforming prelicensure nursing education: Preparing the new nurse to meet emerging health care needs. *Nursing Education Perspective*, 31(6):347-353.
- T.C. Ministry of Health modification to Nursing Regulation. 2011. <https://www.thder.org.tr/uploads/hukuk/yonetmelikler/27910.pdf> Erişim Tarihi: 29.06.2021.
- Wu, F., Wang, Y., Wu, Y., Guo, M. 2014. Application of nursing core competency standard education in the training of nursing undergraduates. *International Journal of Nursing Sciences*, 1(4):367-370.
- Yamauchi, T. 2001. Correlation between work experiences and physical assessment in Japan. *Nursing & Health Sciences*, 3(4):213-224.
- Zambas, S.I. 2010. Purpose of the systematic physical assessment in everyday practice: critique of a “sacred cow, *Journal of Nursing Education*, 49(6):305-310.
- Zambas, S.I., Smythe, E.A., Mclain, K.J. 2016. The consequences of using advanced physical assessment skills in medical and surgical nursing. A hermeneutic pragmatic study. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 11(1):32090.